

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

OTVORENO O JAVNIM POLITIKAMA

PERIODIČNI IZVEŠTAJ 6 MESECI RADA VLADE REPUBLIKE SRBIJE

**Projektno sufinansiranje medijskih sadržaja
od javnog značaja u Srbiji**

Oblast: Pravo na objektivno i pravovremeno informisanje

08. mart 2017. godine

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Sadržaj

1. Uvod i osvrt na politički kontekst	3
Najvažnije teme na političkoj sceni Srbije	3
Najvažnije političke odluke.....	4
Važni događaji i izjave	7
2. Zakonodavstvo i primena propisa	8
Najava novih propisa.....	8
Sprovođenje strateških dokumenata i zakona.....	8
Uloga građana.....	9
Uloga organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija	9
Sudstvo i tužilaštvo	10
Proces pridruživanja EU	10
3. Zaključci i preporuke.....	11
Zaključci	11
Preporuke	11

Ovaj izveštaj pripremljen je kao deo projekta "Real Say on Policy" uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj izveštaja je isključivo odgovornost Nezavisnog udruženja novinara Srbije i ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade SAD.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

1. Uvod i osvrt na politički kontekst

Budžetsko sufinansiranje javnog interesa u oblasti javnog informisanja (u daljem tekstu: sufinansiranje medijskih projekata) započeto stupanjem na snagu nove medijske zakonske regulative u Srbiji u jesen 2014, a praktično od 1. januara 2015. godine, nastavljeno je u periodu prvih šest meseci nove Vlade RS.

Dok je u prvih sto dana Vlade proces nastavljen u manje više istom ritmu, u prva dva meseca 2017. neočekivano je usledila „eksplozija“ konkursa lokalnih samouprava (opština i gradova): objavljeno je više od 75 javnih poziva za sufinansiranje medijskih projekata što je približno dvostruko više nego u istom periodu 2016. godine. Ova neverovatna ažurnost lokalnih samouprava bila bi svakako pozitivna da očigledno nije povezana sa činjenicom da sledi predizborna kampanja za izbore novog predsednika RS koji će se održati početkom aprila. Na to ukazuje i činjenica da lokalne samouprave konkurse raspisuju i sprovode sa istovetnim teškoćama, nepravilnostima i problemima koji od samog početka opterećuju proces sufinansiranja medijskih projekata. Dakle, ažurnost u raspisivanju konkursa prate iste ili slične greške, često očigledno namerne kako bi se finansijski pomogli mediji bliski lokalnim vlastima – pretežno vladajućoj SNS i njenim koalicionim partnerima. Ključne nepravilnosti su nedovoljna transparentnost konkursa, diskriminatorni kriterijumi i nezakonit način formiranja stručnih komisija, sumnjivo vrednovanje medijskih projekata i, na kraju, politički motivisano odlučivanje o raspodeli javnog novca za sufinansiranje.

Posledice su veoma ozbiljne: budžetsku podršku dobijaju mediji bliski vlastima na štetu medija opredeljenih za javni interes putem objektivnog, analitičkog i nepristrasnog informisanja građana. Takav trend ozbiljno dovodi u pitanje smisao i svrsishodnost sufinansiranja javnog interesa u medijima novcem građana, i dodatno ugrožava kvalitet celokupnog sistema javnog informisanja.

Najvažnije teme na političkoj sceni Srbije

Najvažnije teme Vlade i Narodne skupštine Republike Srbije u vezi sa medijskim sektorom i javnim informisanjem, odnosile su se na usvajanje Zakona o izmeni Zakona o javnim medijskim servisima i sa njim povezanim Zakonom o izmeni Zakona o privremenom uređivanju načina naplate takse za javni medijski servis. Jedina svrha tih zakonskih izmena bila je da se budžetsko sufinansiranje Radio televizije Srbije i Radio televizije Vojvodine, ranije oročeno do 31. decembra 2016. produži za još dve godine – do 31. decembra 2018. godine.

Ovim izmenama zakona, gotovo neprimećenim u javnosti, potvrđeno je strahovanje Nezavisnog udruženja novinara (NUNS) i nekih drugih organizacija u medijskoj zajednici da je cilj vladajuće partijske koalicije da produži ranije uspostavljenu finansijsku zavisnost javnih medijskih servisa čime je obezbeđen i politički uticaj na njihovu uređivačku politiku. Taj uticaj je posebno bio izražen tokom predizborne kampanje za parlamentarne izbore održane 24. aprila 2016. a nastavljen je ništa manje primetno i za vreme predizborne kampanje za predsedničke izbore koji će se održati 2. aprila 2017. godine.

Ključne teme Vlade Srbije, utvrđene Programom koji je na početku mandata predstavio premijer Aleksandar Vučić, su: napredovanje u procesu pridruživanja EU; makroekonomska stabilnost i osnaživanje privrede; pravna sigurnost i jačanje institucija; osnaživanje poljoprivrede i sela; reforma obrazovanja; novi model zdravstvene zaštite; ljudska prava i socijalna odgovornost; borba protiv kriminala i korupcije. Javno informisanje nije

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

apostr

ofirano na listi ključnih tema Programa Vlade, ali je premijer u svom ekspozeu 9. avgusta najavio nastavak medijskih reformi, sprovođenje medijske strategije „u celini“, završetak povlačenja države iz medija, nalaženje održivog modela finansiranja javnih servisa... Govoreći o medijskim slobodama, rekao je da je to „dragoceno u civilizacijskoj i demokratskoj tekovini“, te da su „uprkos svim različitim pričama o cenzuri, autocenzuri, mediji u Srbiji u potpunosti oslobođeni svake vrste pritiska... ali, nažalost, neretko i svake vrste odgovornosti“.

Na žalost, realnost u medijskoj industriji i javnom informisanju demantuje predsednika Vlade – nikada u novijoj istoriji mediji i novinari nisu bili u lošijoj poziciji. Medijski zakoni, uglavnom usklađeni sa evropskim standardima, ne poštuju se u praksi tako da medijsko tržište ne funkcioniše a mediji su neposredno podređeni volji vlasti, političkih i ekonomskih centara moći.

Najvažnije političke odluke

Eventualna politička odluka o opstanku državne novinske agencije Tanjug nije formalno donesena u toku prvih šest meseci rada Vlade, ali je više puta nagoveštena, a posebno je u tome bio uporan ministar kulture i informisanja Vladan Vukosavljević: "U razumnom roku, od mesec ili dva mi ćemo zauzeti stav u vezi situacije s Tanjugom", najavio je Vukosavljević (18.10.2016.). Nepun mesec dana kasnije (14.11.2016.) na sednici skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje ministar je rekao je da ne postoje evropski propisi po kojima država ne može da bude vlasnik novinske agencije i da je na Srbiji da proceni da li je u njenom interesu da ima agenciju, te da će konačan stav o sudbini ugašene Novinske agencije Tanjug biti zauzet za oko mesec dana. Odgovarajući na konstataciju da Tanjug, po zakonu, ne bi trebalo da postoji, ministar je najavio da će Tanjug biti rešeno novom Medijskom strategijom.

Novi državni sekretar za medije Nino Brajović, ubrzo po stupanju na dužnost (19.12.2016.) izjavio je da smatra da novom Medijskom strategijom treba rešiti „pitanje Tanjuga“, dodajući da bi država trebalo da zadrži "zlatnu akciju" u Tanjugu, a da se ostatak privatizuje. „Da to bude neko javno privatno partnerstvo, naravno na način koji ne bi nanosio štetu i ostalim dvema novinskim agencijama“, kazao je Brajović.

Državna novinska agencija Tanjug je odlukom Vlade prestala da postoji 31. oktobra 2015. ali je svejedno nastavila da radi, koristeći državni prostor i državnu opremu, kao i javni novac. Na sednici skupštinskog Odbora za kulturu i informisanje (14.11.2016.) rečeno je da je za Tanjug u devet meseci ove godine iz trezora isplaćeno 137 miliona dinara od raznih državnih organa i ustanova, među kojima su Grad Beograd, ali i Ministarstvo kulture.

Posledice najavljenog opstanka Tanjuga u državnom vlasništvu bi mogle biti višestruke:

- Svesno nesprovođenje Medijske strategije Republike Srbije 2011-2016;
- Kršenje Zakona o javnom informisanju (odredbe o privatizaciji medija i privatizaciji/gašenju novinske agencije Tanjug;
- Kršenje Odluke Vlade (03.11.2015.) o pravnim posledicama prestanka rada Javnog preduzeća Tanjug;
- Nastavljanje neloyalne konkurencije na tržištu novinskih agencija kojom se direktno ugrožava opstanak privatnih novinskih agencija FoNet i Beta.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Regulatorno telo za elektronske medije (REM) po prvi put od svog postojanja (2003.) nije objavio monitoring rada emitera tokom parlamentarnih izbora. Stav NUNS-a je da je REM time indirektno priznao da je direktni saučesnik vlasti kada je reč o finansijskoj i političkoj zavisnosti javnih medijskih servisa ali i drugih, komercijanih emitera u radiodifuznom prostoru. Između ostalog, u posmatranom periodu, <http://www.nuns.rs/info/statements/28991/nuns-podneo-zalbu-povereniku-protiv-rem-a.html>

Takvi izveštaji, u zakonom propisanoj nadležnosti Regulatornog tela, izrađeni su za kampanje u svim parlamentarnim, predsedničkim i lokalnim izborima u Srbiji od 2003. godine. Ali, ne i za izbore održane 24. aprila 2016. godine. Zašto – pitanje je od javnog interesa, na koje REM do danas nije javno i jasno odgovorio. <http://www.nuns.rs/info/statements/28696/nuns-i-birodi-zasto-kasni-izvestaj-o-radu-emitera-tokom-izborne-kampanje.html>

Navodno, REM u toku prošlogodišnjih izbora nije ni radio takav monitoring. “Obaveštavamo vas da ne posedujemo ‘Izveštaj o nadzoru nad radom emitera tokom predizborne i izborne kampanje za parlamentarne izbore održane 24. aprila 2016. godine’ iz kog razloga nismo u mogućnosti da vam označeni dokument stavimo na uvid”, navodi se u odgovoru Regulatornog tela za elektronske medije (REM) dostavljenom NUNS-u 2. decembra 2016. <http://www.nuns.rs/info/statements/29566/-zasto-rem-nema-izvestaj-o-izornoj-kampanji-2016.html> Odgovor je usledio tek nakon naloga Poverenika za informacije od javnog značaja da REM dostavi Izveštaj koji je NUNS zatražio još 29. avgusta, a što je bio dužan da učini bez odlaganja, najkasnije u roku od 15 dana <http://www.nuns.rs/info/statements/29498/poverenik-nalozio-rem-u-da-dostavi-informacije-nuns-u.html>

Još veće zaprepašćenje i nezadovoljstvo medijske zajednice usledilo je zbog odluke REM da, navodno, zbog toga što nema odgovarajući softver neće raditi monitoring medijskog sadržaja tokom kampanje za predsedničke izbore, već da će nadzor vršiti po prijavama građana o uočenim nepravilnostima <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/rem-nece-pratiti-medije-tokom-kampanje-nemaju-parametre-za-softver/> S obzirom da REM ima zakonom propisanu obavezu da prati ponašanje emitera u predizornoj kampanji, spornom odlukom Regulator se praktično odrekao svoje nadležnosti da po službenoj dužnosti nadzire očuvanje, zaštitu i razvoj slobode mišljenja i izražavanja u cilju zaštite interesa javnosti. Nisu pomogle ni javne kritike i osude takvog krajnje neodgovornog ponašanja REM koji je odlučio da ne vrši svoje izuzetno važne funkcije u oblasti elektronskih medija. NUNS i drugi akteri u medijskoj zajednici još ranije su ukazivali da je neskriveni partijski uticaj na način izbora članova REM direktno doprineo da to regulatorno telo radi pod političkim diktatima i na štetu javnog interesa.

U tom kontekstu, cinično zvuči javno upozorenje REM (3, mart 2017. <http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2017/03/saopštenje-povodom-raspisivanja-izbora-za-predsednika-republike> za „sve pružaoce medijskih usluga koji imaju uređivačku odgovornost za izbor audio-vizuelnog sadržaja... da u toku predizborne kampanje svoje medijske usluge pružaju na način koji je propisan zakonom i podzakonskim aktima kojima je uređena oblast elektronskih medija, a posebno na činjenicu da su u odnosu na svoj programski sadržaj, u skladu sa svojom programskom koncepcijom, dužni da svim kandidatima obezbede zastupljenost bez diskriminacije u predizbornim programima...“. Absurdno je da Regulator koji ne radi po zakonu poziva medije da se pridržavaju propisa.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Posled

ice takvog ponašanja REM su od ranije poznate. Monitoring koji su radile druge, nezavisne organizacije pokazuju o dominantnom medijskom favorizovanju vladajuće stranke (SNS) u redovnim i posebno u predizbornim programima.

Prema minitoringu Novosadske novinarske škole <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=4788>, tokom predizborne kampanje u aprilu 2016. najviše medija u Srbiji izveštavalo je pod političkim uticajem, a nije bilo debate i otvorenih javnih rasprava političkih protivnika. Rezultati tog istraživanja ukazuju da je jedna od odlika predizborne kampanje i to što je počela pre raspisivanja izbora, kao i da se odvijala u glavnim informativnim emsijama. "To je bila i državna kampanja, jer su to samo stranke na vlasti mogle da koriste. Tokom kampanje stranke su više govorile o negativnim karakteristikama protivničkih stranaka, nego o svojim programima" (Dubravka Valić Nedeljkovića, rukovodilac istraživanja NNŠ). U kampanji je dominirao i "rat saopštenjima", u čemu su prednjačile SNS i DS, a pojedini mediji su otvoreno favorizovali samo jednu politiku opciju. Ukupno u svim medijima ubedljivo najviše prostora imala je SNS, a zatim DS i SPS, a ostale stranke u zavisnosti od dela Srbije. "Kampanja je protekla u lošem kontekstu kada se radi o regulaciji, jer je REM radio u nepotpunom sastavu - bez člana nevladinih organizacija i člana iz Vojvodine" (Dubravka Valić Nedeljkovića).

Monitoring organizacije Biro za društvena istraživanja - BIRODI <http://www.birodi.rs/wp-content/uploads/2016/07/Mediji-i-izbori-2016.pdf> takođe ukazuje na dominaciju vladajuće stranke i njenog predsednika u medijima tokom predizborne kampanje. "Od prvog dana monitoringa suočili smo se sa medijskom sveprisutnošću Aleksandra Vučića, i to znatno više u ulozi premijera, nego predsednika vladajuće stranke... Svakodnevno i višestruko pojavljivanje na ekranima omogućili su Vučiću da bude nedodirljivi suveren medijskog prostora", navodi se u analizi BIRODI. Taj monitoring pokazuje da je Vučiću pripalo 28.112 sekundi (nekih 468 minuta) prisutnosti na televizijama sa nacionalnom pokrivenošću, što je znatno više od drugih partijskih takmaca kao što su Bojan Pajtić (tadašnji premijer Vojvodine i lider DS) sa 3.660 sekundi i Ivice Dačića (prvi potpredsednik Vlade Srbije i lider SPS) sa 3.256 sekundi.

Novosadska novinarska škola je posebnu pažnju tokom monitoring izborne kampanje u aprilu 2016. posvetila lokalnim medijima, za koje je utvrdila da je na njihovo izveštavanje uticalo finansiranje o strane lokalnih vlasti, odnosno novac dobijen na medijskim konkursima. Na primer, u Kikindi i Nišu mediji koji su dobili velike sume novca na medijskim konkursima, izveštavali su tokom kampanje afirmativno o vladajućim strankama. Još izraženije favorizovanje vladajuće stranke zabeleženo je u Nišu gde su od pet proučavanih medija, četiri u vlasništvu članova ili simpatizera SNS-a, poput TV Zona plus, čiji je vlasnik sin potpredsednika SNS Bratislava Gašića.

I BIRODI je u svom monitoringu analizirao izbornu kampanju u regionalnim/lokalnim tv medijima. Nalaz je da je "na niškim je televizijama okrnjena Vučićeva medijska neprikosnovenost, koja je odlikovala televizije sa nacionalnom pokrivenošću", u korist gradonačelnika Niša (5.960 prema 5.186 sekundi), ali to opet potvrđuje dominaciju vladajuće SNS u medijima. S druge strane, predsednik SPS Dačić je na svih četiri niških tv (Belami, KCN, NTV i Zona) ukupno prikupio 310 sekundi, dok je lider DS Pajtić, u ulozi pokrajinskog premijera, upisao samo 163 sekunde.

Koliko su i javni servisi izloženi direktnom političko-partijskom uticaju pokazuju i dešavanja na Radio-televiziji Vojvodine (RTV) gde se od maja 2016. do danas dogodio niz naglih kadrovskih promena, koji je zahvatio kompletnu upravu i uredništvo informativnog programa na pokrajinskom javnom servisu. Ove smene teško je tumačiti van političkog konteksta, budući da su se dogodile neposredno nakon parlamentarnih i pokrajinskih izbora, održanih 24. aprila 2016. Priroda ovih smena, ali i njihov odraz na kvalitet programa RTV-a pokrenuli su

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

brojne diskusije, kritike i javne proteste. Dok su premijeri Srbije i AP Vojvodine Aleksandar Vučić i Igor Mirović izneli stav da su smene sprovedene u skladu sa zakonom i interesima pokrajinskog javnog servisa, zaposleni na RTV-u izneli su u otvorenom pismu dijametralno suprotnu tvrdnju, prema kojoj su smene bile političke prirode, neargumentovane i nepropisne. Njihove stavove podržali su brojni akteri medijske zajednice (NUNS, NDNV, ANEM, AOM...).

Prema analizi Novosadske novinarske škole <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/wp-content/uploads/2016/10/FR5.pdf> kadrovske promene na RTV su se odvijale na nekoliko nivoa i u više faza. Sve je počelo sa ostavkom generalnog direktora Srđana Mihajlovića i smenom direktora programa Slobodana Arežine, nastavilo se ostavkom glavne i odgovorne urednice Prvog programa RTV Marjane Jović i smenama drugih urednika koji su o tome obavestavani telefonom. Zatim je novo rukovodstvo RTV odlučilo da ne produži ugovore sa 22 honorarna saradnika, koji su informaciju o tome takođe dobili telefonom. Četiri novinarke informativne redakcije koje su učestvovala u međuvremenu organizovanim protestima prebačene su na Radio Novi Sad. Usledila je i promena većine voditelja u dnevnim emisijama informativnog i kolažnog tipa. Promene u programskom smislu, usledile su ukidanjem TV emisija „Radar“, „Gruvanje“, „U nedostatku dokaza“ i „Prostor&ja“, kao i radio emisije „Alarm“. Pored toga, prekinuto je emitovanje serijala „Ljudi i svedočanstva“, a iz „Dnevnika“ je izbačeno uživo uključanje u emisiju „Pravi ugao“. Prema istraživanju NNŠ, uredničke smene su najviše uticale na centralne informativne emisije „Dnevnik“ i „Vojvođanski dnevnik“.

Na politički motivisane promene na RTV, NUNS je samostalno ili zajedno sa drugim partnerima javno reagovao više puta, pa tako i krajem februara 2017. zbog nastavka „procesa koji ponižavaju i novinare, i novinarsku profesiju, i građane“ dok, s druge strane, „ova medijska kuća, ni posle deset meseci od raspisivanja konkursa, nema izabranog direktora programa i glavnog i odgovornog urednika“. <http://www.nuns.rs/info/statements/30243/nuns-i-ndnv-rtv-nastavlja-da-ponizava-novinare-i-gradjane.html>

Važne izjave i događaji

Uprkos izjavi premijera Vučića, u okviru ekspozee o programu Vlade, da članovi Vlade neće vršiti pritiske na medije, i da nikada nije tužio bilo koji medij „zato što je postupak predstavnika javne vlasti da trpe“, jedan od njegovih najbližih stranačkih saradnika i ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, sredinom juna 2016. tužio je nedeljnik NIN a u oktobru 2016. oktobra 2016, podneo je tužbu i protiv glavnih urednica portala Peščanik - Svetlane Lukić i Svetlane Vuković i sociološkinje Vesne Pešić (suđenje u toku). Suđenje protiv NINa je okončano ekspresno, posle samo jednog ročišta, i u mitingaškoj atmosferi podrške tužiocu Stefanoviću, što je NUNS okarakterisao i kao „novi oblik pritiska na slobodu medija, ali i na sud“ <http://www.nuns.rs/info/statements/29522/nuns-mitingaska-podrska-ministru---pritisak-na-slobodu-medija-i-sud.html>

Presuda da je NIN povredio ugled i čast ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića i da zbog toga taj nedeljnik treba da isplati ministru na ime nematerijalne štete 300,000 dinara, kao i troškove postupka, u medijskoj zajednici dočekana je sa velikom zabrinutošću i razočarenjem <http://www.nuns.rs/info/statements/29838/novinarska-i-medijska-zajednica-pruza-punu-podrsku-redakciji-nin-a.html> Na žalost, ova presuda, posebno okolnosti u kojima je donesena, pokazuju da pravosuđe u Srbiji još ne primenjuje kriterijume i standarde propisane Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama, odnosno da se u sudskoj praksi primenjuju dvojni aršini. <http://www.nuns.rs/info/statements/29079/neprihvatljiva-neazurnost-viseg-suda-u-beogradu.html>

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

2. Zakonodavstvo i primena propisa

U periodu prvih šest meseci rada Vlade nije bilo novih zakonskih i podzakonskih propisa u vezi sa projektnim sufinansiranjem medija.

Najava novih propisa

Novi državni sekretar za informisanje i medije Nino Brajović, postavljen na tu funkciju 19.12.2016, više puta je javno najavljivao izmene Zakona o javnom informisanju i medijima „kako bi lokalne samouprave bile obavezne da raspisuju konkurse i izdvajaju više novca za projektno sufinansiranje svih pa i manjinskih i višejezičnih lokalnih medija“. Brajović je dodao da se u praksi dešava „da određeni broj lokalnih samouprava izdvaja malo ili nimalo novca za informisanje“.

Državni sekretar za informisanje je najavljivao i izmene Pravilnika o sufinansiranju javnog interesa u javnom informisanju, ali do toga nije došlo. Možda i zbog protivljenja medijske zajednice (NUNS, NDNV, Asocijacija medija) (<http://m.nuns.rs/info/statements/30090/nuns-i-ndnv-ne-sme-se-dozvoliti-diskriminacija-medija-prilikom-konkursnog-sufinansiranja.html>), (http://arhiva.asmedi.org/Newsletter/Februar_Nr287.html) da se novim propisima ukine limit državne pomoći (tzv. de minimis) za projekte televizija. Naime, kako se zalagao Brajović, televizijama bi bilo ukinuto ograničenje maksimalnog iznosa prilikom sufinansiranja medijskih projekata. Jedna televizija, prema dosadašnjim pravilima, mogla je sa republičkog, pokrajinskog i lokalnog nivoa za tri godine da dobije maksimalno 23 miliona dinara, što je prema Brajoviću, „premalo“. Novinarska udruženja i poslovno udruženje Asocijacija medija javno su kritikovali državnog sekretara zbog predloga da se TV stanice favorizuju u odnosu na štampane i druge medije. Međutim, iako je odustalo od izmena Pravilnika, Ministarstvo kulture i informisanja je u svojim redovnim godišnjim konkursima za medijske projekte potpuno izdvojilo televizije i namenski im opredelilo ukupno 70 miliona dinara, što je tek za 20 odsto manje nego što je drugim konkursom (87 miliona) predviđeno za sve ostale medije - štampane, radio, internet i novinske agencije.

Sprovođenje strateških dokumenata i zakona

Medijska strategija (Strategija razvoja sistema javnog informisanja Srbije do 2016. godine) kao ni Zakon o javnom informisanju i medijima nisu do kraja sprovedeni u jednoj od najvažnijih oblasti: privatizaciji državnih medija. Država je i dalje (su)vlasnik u medijskim kompanijama AD Politika i Večernje novosti, a uprkos Zakonu i Odluci Vlade, državna agencija Tanjug nije ugašena, već naprotiv funkcioniše zahvaljujući državnim resursima – kao nelojalna konkurencija na tržištu novinskih agencija.

Zakon o javnom informisanju i medijima, poglavlje II Javni interes u javnom informisanju i poglavlje III Sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja radi ostvarivanja javnog interesa, u praksi se sprovode na veoma kontroverzan način. S jedne strane, veliki broj lokalnih samouprava raspisuje i realizuje konkurse manje-više u skladu sa propisima. S druge strane, više od polovine konkursa sprovodi se netransparentno, izigravanjem propisa i korišćenjem normativnih praznina i nedorečenosti, ali i grubim, očiglednim kršenjem zakona, bez ikakvih posledica. Samim tim, ne poštuju se u potpunosti ni procedure propisane podzakonskim aktom - Pravilnikom o sufinansiranju javnog interesa u javnom informisanju.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Na samom početku 2017. godine medijska zajednica i celokupna javnost bile su iznenađene „lavinom“ gradskih i opštinskih konkursa za sufinansiranje medijskih projekata. Za samo dva meseca konkurse je objavilo više od 75 lokalnih samouprava što je dva puta više nego u istom periodu prethodne godine. Ova na prvi pogled dobra vest za medije, međutim, ima i svoj gorak efekat. Brzo se ispostavilo da je ažurnost lokalnih vlasti indirektno povezana sa činjenicom da će u aprilu biti održani izbori za novog predsednika Republike. Čak je bilo nagovešteno da će biti raspisani i vanredni parlamentarni, a možda i opšti izbori. Sumnje da su masovni konkursi raspisani zbog izborne kampanje dodatno su podgrejale brojne nepravilnosti u samim konkursima, a još više i konkursni rezultati, odnosno rešenja o raspodeli kojima je budžetski novac dodeljivan čak i medijima koji su javnosti poznati po gotovo svakodnevnom kršenju novinarske etike i profesije.

<http://www.nuns.rs/info/statements/30133/nuns-i-ndnv-sramotna-raspodela-sredstava-u-kikindi-najavljuje-trend.html?print=true>

Medijska koalicija je ukazivala na brojne nezakonitosti u javnim pozivima, počev od onih očiglednih sračunatih da se suzi pravo konkurisanja medija, do tehničkih. Često su uz konkurse objavljeni stari obrasci što svakako ukazuje da nadležni u lokalnim administracijama i dalje nedovoljno poznaju medijske propise, ali i brzopletost zbog namere da se novac raspodeli medijima pre početka izborne kampanje i tako osigura željena medijska podrška. I dalje je dosta raširena i praksa da se za članove konkursnih komisija imenuju nekompetentni „nezavisni medijski stručnjaci“ kao i predstavnici nepoznatih, neafirmisanih pa čak i nelegalnih medijskih udruženja <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/30183/koalicija-aemv--sporno-udruzenje-u-brojnim-lokalnim-komisijama.html>

Ne retko, lokalne samouprave su na zahtev Medijske koalicije ispravljale nepravilnosti, ponekad i tek posle javne kritike (najnoviji primeri su Boljevac, Čuprija, Rekovac, Vladičin Han, Trstenik, Bela Palanka, Medveđa...), <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/30205/medijska-koalicija-nezakoniti-konkursi-vladicinog-hana-majdanpeka-i-cuprije.html>, <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/30242/opstina-vladicin-han-ispravila-konkurs-za-medijske-projekte.html>) dok su druge ta upozorenja ignorisale bez ikakvog odgovora (Majdanpek, Novi Kneževac...) <http://www.nuns.rs/info/news/29963/medijska-koalicija-nezakonit-konkurs-novog-knezevca.html>

Uloga građana

NUNS nema saznanja da je u posmatranom periodu bilo debata ili drugog vida učešća građana u donošenju propisa od značaja za projektno sufinansiranje medija.

Uloga organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija

Pojedine organizacije civilnog društva sa više interesovanja prate dešavanja u procesu projektog sufinansiranja medija i podržavaju napore da proces bude zakonit, transparentan i pravičan.

Misija OEBS u Srbiji prednjači među međunarodnim organizacijama kada je reč o interesovanju za proces sufinansiranja medijskih projekata. Upravo je to bila jedna od ključnih tema dvodnevne konferencije „Speak Up! Follow-up“, koja je održana 17. i 18. novembra u Beogradu u organizaciji Misije OEBS i TACSO (P2P Program EU), uz podršku Delegacije Evropske unije u Srbiji. Na posebnoj panel debati predstavljena je „Bela knjiga“ projektog sufinansiranja nastala kao rezultat monitoringa koji je sprovedla Medijska koalicija. Zaključci

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

debate u formi preporuka uručeni su Ministarstvu kulture i informisanja kao prilog za izradu nove Medijske strategije Srbije.

NUNS je u posmatranom periodu, uz podršku međunarodne donatorske organizacije Civil Rights Defenders izradio „Vodič za pokretanje upravnih sporova u oblasti sufinansiranja projekata za ostvarivanje javnog interesa u javnom informisanju“. Vodič je u saradnji sa Odeljenjem za medije Misije OEBS u Srbiji, javno predstavljen u najvećim gradovima (Novi Sad – 22.10.2016. Kragujevac – 25.10.2016. Niš – 30.10.2016, Beograd – 25.12.2016.) Prezentacijama su prisustvovali novinari i urednici medija i, na žalost, retki predstavnici civilnog društva.

Sudstvo i tužilaštvo

Zakon o javnom informisanju i medijima nije predvideo žalbu na odluke organa državne ili lokalne uprave o raspodeli sredstava za sufinansiranje medijskih projekata, pa je pokretanje upravnog spora jedini način da oštećeni mediji ostvare svoja prava.

Ne postoji pouzdana statistika o broju pokrenutih upravnih sporova povodom odluka po konkursima za projektno sufinansiranje medija, a nema ni saznanja o sudskoj praksi s obzirom da je reč o novoj oblasti u nadležnosti Upravnog suda. Saznanja NUNS-a su da su najveći broj tužbi za pokretanje upravnih sporova podneli Siti radio (14) i portal Južne vesti (4), oba medija imaju sedište u Nišu.

Početakom 2017. pažnju javnosti je privukla zajednička tužba grupe medija (dnevnik Danas, agencija Beta, nedeljnik Vreme, Medija centar ...) protiv Grada Beograda. Na beogradskom konkursu realizovanom na veoma netransparentan način, više od polovine od ukupno 85,7 miliona namenjenog za sufinansiranje medijskih projekata dodeljeno je firmama i preduzetnicima čija osnovna delatnost nije javno informisanje već proizvodnja audio i video materijala, reklamiranje, čak i rentiranje automobila <http://nuns.rs/info/statements/29734/nuns-sumnjiva-raspodela-novca-po-medijskom-konkursu-grada-beograda.html>

Nije poznato da se tužilaštvo uključivalo povodom inače čestih zloupotreba u praksi projektnog sufinansiranja medija.

Proces pridruživanja EU

Prema saznanjima NUNS-a, u posmatranom periodu nije bilo napredovanja u procesu pregovaranja u vezi sa sufinansiranjem javnog interesa u javnom informisanju, odnosno u vezi sa ekonomskim položajem medija u Srbiji. Naprotiv, NUNS smatra da će evidentno i učestalo nepoštovanje i kršenje medijskih zakona i podzakonskih propisa u spovođenju konkursa za medijske projekte, kao i najava opstanka države u medijskom vlasništvu (Tanjug) uzročno-posledično loše uticati na medijsko tržište, ekonomski položaj medija i novinara, medijske slobode i kvalitet javnog informisanja.

I u Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije u 2016. nedvosmisleno je ukazano da Srbija u protekloj godini nije ostvarila nikakav napredak na planu slobode medija.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

3. Zaključci i preporuke

Zaključci

- Najveći problemi sa kojima se suočava konkursno sufinansiranje javnog informisanja jesu nedorečena zakonska regulativa, nedovoljna transparentnost procesa, nedostatak evaluacije odobrenih projekata i samog procesa, kao i nepostojanje sankcija za kršenja zakona.
- Ne postoje mehanizmi koji će obezbediti da lokalne samouprave izdvajaju adekvatna sredstva za javni interes u sferi javnog informisanja, a pojedine lokalne samouprave uopšte ne raspisuju medijske konkurse.
- Broj nepravilnosti u tekstu konkursa se relativno smanjuje, ali i dalje brojne lokalne samouprave ne razumeju ili neće da razumeju suštinu konkursnog sufinansiranja, što je vidljivo već u konkursu.
- Najčešći primeri propusta u tekstovima konkursa nalaze se u odeljku “kriterijumi”, a najčešći cilj je da se unapred suzi broj potencijalnih aplikacija, odnosno da se favorizuju pojedini mediji.
- Evidentna je ogromna disproporcija u visini sredstava koje pojedine lokalne samouprave izdvajaju za javno informisanje, ali ove podatke treba tumačiti pažljivo, s obzirom na to da ne postoji mehanizam evaluacije, odnosno utvrđivanja efekata potrošenog novca. Naime, ne mora da znači da izdvajanje više sredstava za javno informisanje znači i automatsku dobit za javni interes, odnosno, građane.
- Izbor predstavnika nereprezentativnih i javnosti nepoznatih udruženja u stručne komisije lokalne samouprave najčešće je signal za moguće neregularnosti a po pravilu i za netransparentnost procesa.
- Iskustva stručnih komisija govori o, generalno niskom kvalitetu medijskih projekata, iako se može reći da je u proteklom periodu u ovoj oblasti vidljiv napredak.
- Udruženja koja imaju pravo da predlažu kandidate u stručne komisije, treba da razvijaju sopstvene kapacitete kako bi adekvatno odgovorili izazovima procesa konkursnog sufinansiranja.
- U pojedine stručne komisije imenovani su i članovi koji su bili u sukobu interesa, što je problem koji se mora sistemski i precizno rešavati.
- Bez ozbiljne promene legislativnog okruženja za konkursno sufinansiranje javnog informisanja, koje će podrazumevati otvorenu raspravu i inkluzivan pristup, nije moguće značajno unaprediti ovaj proces.
- Zakon o javnom informisanju i medijima nije na adekvatan način regulisao finansiranje informisanja na jezicima nacionalnih manjina kroz medijske konkurse, što stvara dodatnu konfuziju. Sa jedne strane, realna je opasnost da se ugroze prava građana na informisanje na sopstvenom jeziku, a sa druge zabeležene su zloupotrebe ovog prava u cilju diskriminacije pojedinih medija ili medijskih sadržaja.
- Pojedini gradovi i opštine putem javnih nabavki finansiraju medije i medijske sadržaje, što je u koliziji sa zakonom.

Preporuke

- Treba obezbediti mehanizme koji će omogućiti najviši stepen transparentnosti celokupnog procesa: od pripremnih radnji i definisanja javnog interesa na lokalnom nivou, preko raspisivanja konkursa, izbora stručne komisija, uslova njenog rada i rezultata rada, sve do raspodele i evaluacije podržanih projekata.

Otvoreno o javnim politikama - Periodični izveštaj 6 meseci rada Vlade Republike Srbije

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

- Predstavnicima građanskog društva treba omogućiti aktivno učešće u određivanju javnog interesa koji će se sufinansirati, ali i učešće u evaluaciji realizovanih aktivnosti u okviru odobrenih projekata i celokupnog procesa. Potrebno je, takođe, da im se garantuje pristup, u formi posmatrača, zasedanjima nezavisnih stručnih komisija za ocenu predloga medijskih projekata.
- Neophodno je predvideti i razraditi metod evaluacije realizovanih projekata, kako bi svi zainteresovani mogli da ostvare uvid u njihov kvalitet, ostvarene ciljeve i rezultate. Nedostatak evaluacije kratkoročno omogućava zloupotrebu konkursnog sufinansiranja, a dugoročno onemogućava podsticaj kvalitetnijim medijskim sadržajima i, pogotovo, kompleksnijim i zahtevnijim novinarskim formama i žanrovima.
- Potrebno je precizno definisati šta u sferi informisanja može biti predmet javne nabavke, a šta ne. Neophodno je usklađivanje Zakona o javnim nabavkama sa duhom medijskih zakona.
- Izmenama Zakona o javnom informisanju i medijima i Pravilnika o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja treba obezbediti efikasne sankcije za organe vlasti koji krše zakone.
- Treba otvoriti javnu debatu i tragati za mehanizmima kako bi se sprečile zloupotrebe prilikom kandidovanja i izbora članova stručnih komisija, odnosno kako bi se sprečila praksa da lokalne samouprave članove komisija biraju na predlog nereprezentativnih, neaktivnih ili potpuno nepoznatih novinarskih i medijskih udruženja.
- Neophodno je da država kroz posebne programe snažno podržava razvijanje kapaciteta medija za kreiranje i realizaciju medijskih projekata, kako bi se na taj način pomogla njihova održivost i razvoj, ali i unapredio celokupan proces konkursnog sufinansiranja.
- Udruženja moraju raditi na edukaciji članova stručnih komisija kako bi adekvatno odgovorili na izazove koje im proces konkursnog sufinansiranja donosi, a to podrazumeva i razvoj znanja i veština kandidata za stručne komisije, kao i odabir onih kandidata koji imaju nedvosmislen moralni kredibilitet.
- Potrebno je predvideti precizne mehanizme za razrešavanje i definisanje sukoba interesa članova stručnih komisija, jer postojeća rešenja nisu zadovoljavajuća.
- Neophodno je da kroz izmene legislative država obezbedi precizne mehanizme i obaveze konkursnog sufinansiranja javnog interesa u oblasti informisanja na manjinskim jezicima, kako bi se izbegla konfuzija u ovoj oblasti.